

Ympäristöministeriölle

Viite: VN/16951/2020

Vantaan kaupungin lausunto ympäristöministeriölle luonnoksesta keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmaksi

Ympäristöministeriö on pyytänyt Vantaan kaupungilta lausuntoa luonnoksesta keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta. Lausuntoaika on 8.12.2021–14.1.2022. Lausunnot on pyydetty lisäämään 19.1.2022 asti.

Ilmastolain (609/2015) mukaan valtioneuvosto hyväksyy keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan kerran vaalikaudessa. Lain mukaan suunnitelmaan sisältyy toimenpideohjelma, jossa esitetään, millä toimilla ihmisen toiminnasta aiheutuvia kasvihuonekaasujen päästöjä vähennetään ja ilmastonmuutosta hillitään taakanjakosektorilla, sekä päästökehitysarviot kasvihuonekaasujen päästöjen kehityksestä ja politiikkatoimien vaikutuksista siihen. Suunnitelman kattamalle taakanjakosektorille kuuluvat liikenteen, maatalouden, rakennusten erillislämmityksen, työkoneiden, jätehuollon ja F-kaasujen päästöt sekä päästökaupan ulkopuolisen teollisuuden ja muun energiankäytön päästöt. Suunnitelmaa on valmisteltu rinnakkain ilmasto- ja energiastrategian kanssa.

Suunnitelmassa tarkastellaan myös poikkileikkaavia teemoja, kuten alueellisen ilmastotyön ja kulutuksen merkitystä. Suunnitelman laatimisen perustana on ilmasto- ja energiastrategian kanssa yhteiset, VTT:n vetämässä HIISI-hankkeessa tuotetut skenaariot.

Järjestyksessään toisen ilmastosuunnitelman lähtökohtia ovat EU:n komission ehdottama vuoden 2030 kiristynyt päästövähennysvelvoite ja Sanna Marinin hallitusohjelmassa määritellyt ilmastolinjaukset. Komission ehdotuksen mukaan Suomen kasvihuonekaasujen päästövähennystavoite taakanjakosektorille vuodelle 2030 on 50 prosenttia verrattuna vuoden 2005 tasoon. Hallitusohjelmassa tavoitteeksi on asetettu, että Suomi on hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä.

Vantaa on sitoutunut saavuttamaan hiilineutraaliuden vuonna 2030. Kaupungin tavoitetilana vuonna 2030 on hiilineutraali Vantaa, jossa kaupungin suunnittelu ja toteutus on resurssiviisasta, luonto monimuotoista, luonnonvaroja käytetään kestävästi ja jossa asukkaiden, yritysten ja yhteisöjen toimintatavat ovat vastuullisia.

Kaupungin tavoitteet ja toimet ilmasto- ja ympäristötyön toteuttamiseksi ja ympäristövastuun kantamiseksi on kirjattu resurssiviisauden tiekarttaan ja sitä toteuttaviin toteutussuunnitelmiin.

Kaupungin ilmastotyön ja resurssiviisauden tiekartan tavoitteiden toteutuminen edellyttää myös valtion toimia ja seudullista yhteistyötä. Ympäristön muutokset ovat myös nopeita ja huolestuttavia, joten valtion keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmalla on kaupungin kannalta selkeä tarve ja tilaus. Esitetyt toimenpiteet tukevat pääsääntöisesti hyvin kaupungin omien tavoitteiden saavuttamista. Seuraavassa tarkastellaan luonnoksessa esitettyjä toimenpiteitä teemoittain:

Liikenne

Liikenteen osalta ilmastopolitiikan suunnitelmassa on esitetty monipuolisia ja kannatettavia toimenpiteitä. Kuntien kannalta korostuvat erityisesti liikennejärjestelmän tehostaminen ja kestävien kulkumuotojen houkuttelevuuden lisääminen. Näiden tavoitteiden tukemiseen suurilla kaupunkiseuduilla olisikin tarpeen kiinnittää enemmän huomiota. Tiivistä rakennetut kaupunkiseudut mahdollistavat kestävät liikennemuodot. Näille alueille tulisi erityisesti asettaa tavoitteeksi kestävien kulkumuotojen osuuden kasvu liikenteessä.

Maatalous

Maatalouden politiikkatoimet eivät ole Vantaalla merkittävässä roolissa. Vantaan näkökulmasta kannatettavia toimenpiteitä on kirjattu suunnitelman kappaleessa "Muita maatalouden päästöihin vaikuttavia tekijöitä", esimerkiksi ravitsemussuositukset, ruokahävikki ja kansallinen ilmastoruokaohjelma.

Rakennusten erillislämmitys

Suunnitelmassa esitetty monipuolisia toimenpiteitä rakennusten erillislämmityksen kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi. Erityisen kannatettava on kuntien öljylämmityksestä luopumiseen maksettavan tuen tuki-intensiteetin korotus.

Taloyhtiöiden energiaremontit ja siirtyminen uusiutuvaan energiaan olisi merkittävin politiikkatoimi. Niitä ei kuitenkaan koske kotitalousvähennys tai tuki öljylämmityksestä luopumiseen. 1960–1980 luvuilla rakennetuille kiinteistöille tulisikin luoda selkeät politiikkatoimet ja tavoitteet omana kokonaisuutena. Näissä kiinteistöissä olisi myös potentiaalisesti kustannustehokkainta toteuttaa energiatehokkuusinvestointeja.

Työkoneet

On kannatettavaa, että suunnitelmassa on mainittu valtion, kuntien ja yritysten yhteissopimukset, eli green dealit. Päästöttömät työmaat ja työkonealan green dealit ovat hyvä työkalu, jolla edistetään työkoneiden päästöttömyyttä. Työkoneiden

päästöttömyys on mahdollista saavuttaa, mutta se edellyttää päästöttömien työkaluiden parempaa saatavuutta. Poliittikkatoimiin tulisi löytää toimenpiteitä saatavuuden parantamiseksi ja hinnan alentamiseksi.

Jätehuolto

Suunnitelmassa mainittu jätteenpolton koko arvoketjun huomioiva green deal ja hiilidioksidin talteenoton ja hyödyntämisen pilotointi ovat kannatettavia poliittikkatoimia. Jätteen synnyn ehkäisy, kierrätysasteen nousu ja kiertotalous onnistuessaan vaikuttavat myös jätteenpolton päästöihin ja tämä kytkentä voisi tulla suunnitelmassa paremmin esille.

F-kaasut

On positiivista, että suunnitelman mukaan F-kaasujen päästöjä voidaan edelleen vähentää niin, että Suomen hiilineutraaliuden tavoitevuonna 2035 ne ovat jo lähellä nollaa. Konkreettisine toimina kunnat voivat hyödyntää julkisille hankinnoille laadittuja kriteerejä ja ohjeistusta.

Teollisuus ja muut päästöt

Suunnitelma sisältää monia teollisuutta koskevia kannatettavia poliittikkatoimia, muun muassa EU-elpymisvälineiden hyödyntäminen, polttoon perustumattomien lämmöntuotantomuotojen käyttöönoton vauhdittaminen ja energiatehokkuussopimusten jatkaminen.

Kuntien ja alueiden ilmastotyö

Suunnitelman valmistelussa on ansiokkaasti hyödynnetty erilaisia osallisuuden ja vuorovaikutuksen menetelmiä kansalaisten kuulemisessa, mutta toimenpideohjelmassa ei kansalaisten osallistuminen ja vaikuttaminen toimenpiteiden toteuttamiseen ja jatkosuunnitteluun enää näy. Kuntien palvelut ja toiminta ovat lähellä asukkaiden arkea, ja niillä on merkittävä mahdollisuus vaikuttaa asukkaidensa hiilijalanjälkeen. Kuntia tulisi tukea asukasosallisuuden hyödyntämisessä ilmastotyössään.

Kuntien ilmastotyön tukemiseen on saatu ympäristöministeriön Kuntien ilmastoratkaisut -ohjelman ja Kestävä kaupunki -ohjelman kautta rahoitusta, jonka avulla on saatu pienellä rahalla vaikuttavia tuloksia. Se on myös kehittänyt kuntien välistä yhteistyötä. Kuntien kautta on mahdollisuus vaikuttaa huomattavaan osaan alueen päästöistä.

Kuntien ja alueiden ilmastotyön vauhdittamiseksi esitetyt toimet ovat kaikki kannatettavia, mutta konkreettisen työn tekemiseksi tarvitaan resursseja. Esityksessä ei mainita, jatkuvatko edellä mainitut rahoitusohjelmat. Rahoitusta kannattaisi lisätä ja tukea kuntien välistä keskinäistä yhteistyötä. Kuntien verkostoja pitäisi myös tukea,

jotta ne voisivat kehittää toimintaansa entistä konkreettisempaan suuntaan. Erityistoimenpiteitä tulisi osoittaa kestävän liikkumisen toimenpiteisiin ja kiinteistöjen energiatehokkuusratkaisujen käyttöönottoon. Kiertotalousohjelmaan liittyvä kiertotaloussopimus voi onnistuessaan tuottaa hyviä tuloksia yhteistyössä kuntien, yritysten ja valtion kanssa.

Kulutuksen hiilijalanjälki

Suunnitelman valmistelussa on ansiokkaasti hyödynnetty erilaisia osallisuuden ja vuorovaikutuksen menetelmiä kansalaisten kuulemisessa, mutta toimenpideohjelmassa ei kansalaisten osallistuminen ja vaikuttaminen toimenpiteiden toteuttamiseen ja jatkosuunnitteluun enää näy. Erityisesti kuulemisissa toistuvasti esiin noussut huoli ilmastotoimien oikeudenmukaisuudesta ja sosiaalisesta kestävydestä vaativat toteutukseen kansalaisten osallisuutta ilmastopolitiikkaan. Osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet myös lisäävät erilaisten politiikkatoimien hyväksyttävyyttä. Kuntien mahdollisuuksia ei ole osattu tunnistaa kulutuksen hiilijalanjäljen pienentämiseksi, vaikka asukas kohtaa kunnan ja sen palvelut päivittäin päiväkotiin liikkumisesta vanhusten ateriapalveluihin.

Kuluttajien mahdollisuudet vaikuttaa ovat rajalliset, jos vähähiiliset valinnat tulevat huomattavasti kalliimmiksi. Esimerkiksi elintarvikkeiden osalta verotusta ja maataloustukia muuttamalla voidaan vaikuttaa kulutusvalintoihin. Vähähiilisen ruuan tulisi tekstissä nousta selkeästi hävikin vähentämisen edelle, sen merkityksen ollessa paljon suurempi.

Julkiset hankinnat

Suunnitelman mukaan kuntien, kuntayhtymien ja kunnallisten liikelaitosten osuus hankintojen hiilijalanjäljestä on yhteensä 73 %. Hyvinä käytänteinä muutamien kuntien kanssa tehtävästä vapaaehtoisesta yhteistyöstä on mainittu päästöttömien työmaiden green deal ja Canemure -hanke. Kuitenkaan politiikkatoimissa ei ole vapaaehtoisen toiminnan jatkamista tai laajentamista koskemaan isompaa joukkoa kuntia ja tuoteryhmiä.

Tekstistä tulee mielikuva, että monelle tuoteryhmälle (mainittu esimerkiksi elintarvikkeet) olisi hiilijalanjäljen laskentamalleja. Julkisissa hankinnoissa ei kuitenkaan voi käyttää mitä tahansa laskentamalleja. Esim. yritysten erilaisten laskureiden tuloksia ei voida käyttää hankintakriteerinä. Yhtenäisten laskentamenetelmien kehitys erityisesti elintarvikkeiden hiilijalanjäljestä mahdollistaisi kilpailutuksissa hiilijalanjäljen käyttämisen. Myös monen muun mainitun tuoteryhmän osalta on olemassa tietoa ympäristö/elinkaarivaikutuksista, mutta yhtenäisten laskentamenetelmien puutteessa tietoa ei voida käyttää kilpailutuksissa. Kriteerikehityksen lisäksi seurantaan tulisi panostaa.

On ehdottomasti kannatettavaa, että hankintalaki velvoittaisi jatkossa huomioimaan ympäristönäkökohtia. Pitäisi myös tarkastella kokonaisuutta, jotta lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö ei estäisi niiden huomioimista.

Suunnitelman ympäristö- talous- ja sosiaaliset vaikutukset

Suunnitelmassa esitetyt sukupuoli- ja yhdenvertaisuusvaikutukset ovat relevantteja ja niitä tulee hyödyntää toimenpiteiden ja viestinnän kohdentamisessa. On myös hyvä tiedostaa, että ympäristövastuullisten arvojen ilmaiseminen ei vielä tarkoita sitä, että näiden henkilöiden ja väestöryhmien todellinen toiminta on heidän arvojensa mukaista ja tämä voi johtua muistakin syistä kuin tiedon puutteen takia. Parempien ilmasto- ja ympäristövalintojen tekeminen olisi politiikkatoimilla tehtävä helpoksi ja edulliseksi, jotta kaikki voivat osallistua hiilineutraaliustavoitteen toteuttamiseen omalta osaltaan.

VANTAAN KAUPUNGINHALLITUS